

Mot en utvidgad vetenskap

Vi har nu kommit fram till sista artikeln i vår serie om Steiner i ett idéhistoriskt perspektiv, där vi skall titta närmare på filosofins och vetenskapsfilosofins utveckling under 1900-talet. Till följd av den moderna vetenskapens inneboende omöjlighet att vetenskapligt betrakta sig själv, samt på grund av denna vetenskaps allt växande inflytande på livets alla områden, har behovet av en reflexion över vetenskapens möjligheter, avigsidor och begränsningar vuxit sig allt större.

Idag går det inte längre att tala om en enhetlig vetenskap, det finns i stället en mängd olika specialiserade vetenskaper och vetenskapsmännen har (åter)upptäckt sin historicitet samt det faktum att vetenskapligt arbete ofrånkomligen är sammanflätat med kulturella, ekonomiska och även personliga motiv. På grund av detta samt en allt starkare dogmatism inom vissa vetenskapliga kretsar har detta arbete dessutom tappat sin ursprungliga vitalitet, djärvhet och förmåga att utmana etablerade sanningar. Det finns därför ett uppenbart behov av att vidga vetenskapligt arbete, framförallt bortom det strikta materiella/mekanistiska synsätt som detta arbete har begränsat sig till. I detta strävande är Steiners omsorg om en utvidgad kunskap återigen högst aktuellt.

Det ofrånkomliga behovet av en metavetenskap

Vi såg i förra artikeln att den moderna vetenskapens begränsning består i omöjligheten att vetenskapligt betrakta sig själv. I och med att vetenskapens objektivitet bottenar i dess kvantifierbarhet, exkluderar den därmed det icke-kvantifierbara subjektet från sin betraktelsesfär, vilket omöjliggör en vetenskaplig undersökning av vetenskapen själv. Frågan "vad är vetenskap" hamnar utanför, eller bortom, vetenskapens område och vetenskapsmannen är därför hänvisad till filosofi för att kunna besvara denna fråga. Problemet är dock att filosofins möjliga utsagor över vetenskapen kan, ur denna vetenskapens synpunkt, inte heller få vetenskaplig status, då filosofin hänförs till subjektivitetens sfär. Objektiviteten är därför vetenskapens största framgångsfaktor samtidigt som den är dess största begränsning eftersom vetenskapens objektiva sanning undandrar sig allt vetenskapligt granskningsarbete: det som granskar kan inte granska sig själv med samma metod.

Ur ett filosofihistoriskt perspektiv märker vi att vetenskapens objektivitetskriterium fyller samma funktion som till exempel Platons idé. Båda två uttrycker samma strävan efter en säker, odiskutabel kunskap. Det är fortfarande frågan om den säkra grunden för all kunskap som står i centrum för den moderna vetenskapen. Problemet som denna vetenskap möter är emellertid det omvända som Platon mötte. Om Platon och en stor del av filosofin fram till Descartes dagar hade svårighet att integrera sinnenas verklighet i kunskapsprocessen, till förmån för idévärldens eviga karaktär, så har den moderna vetenskapen svårighet att förankra sin objektiva verklighet i någon bestående idealitet eftersom den inte kan objektivera sig själv. Det är därför inte förvånande att det vid början av 1900-talet uppstod två olika filosofiska riktningar som båda två hade som mål att åter grunda filosofin i ett vetenskapligt förhållningssätt: fenomenologin och den analytiska filosofin. Dessa två riktningar, som på många sätt var helt motsatta, kom att dominera hela 1900-talets filosofiska landskap.

Husserl, grundaren av fenomenologin, förespråkade en ny filosofi, sedd som en sträng vetenskap, vilken genom en analys av medvetandefakta skulle övervinna motsättningen mellan natur- och humanvetenskaperna. Vi såg att Steiner, med antroposofin, förespråkade en liknande gränsöverskridande kunskap. Ur det perspektivet var både

Husserls fenomenologi och Steiners antroposofi, motsvarigheten till en "första filosofi" i ordets ursprungliga betydelse hos Aristoteles: en kunskap om urgrunderna till all kunskap överhuvudtaget. Det gällde alltså att hitta en djupare och enande grund till vetenskapens och filosofins motstridiga förhållande. Denna grund hittade Husserl och Steiner i en fenomenologisk betraktelse av själva tänkandet där tänkandet ses som den i sig själv vilande principen, eftersom tänkandet kan granska sig själv med samma metod som den granskar världens fenomen. Husserls fenomenologi gav sedan impulser till bland andra Heideggers och Gadamers filosofi samt indirekt till den franska existentialismen, vilken tillsammans med fenomenologin blev särskilt livskraftig i efterkrigstidens Frankrike med Sartre, Merleau-Ponty, Levinas och Ricoeur.

I motsats till fenomenologin och i synnerhet Husserls övertygelse om att en sträng vetenskaplighet grundade sig i själva andliga aktiviteten¹ utvecklades den analytiska filosofin. Denna filosofi ville i stället göra upp med metafysiken en gång för alla och försökte hitta ett filosofiskt/vetenskapligt språk lika säkert och objektivt som naturvetenskapens. Skulle det lyckas att konstruera ett sådant logiskt fullkomligt språk, kunde man därmed äntligen övervinna "stridsplatsen för dessa ändlösa konflikter" som filosofin och metafysiken karakteriserades av Kant.

Vetenskapsfilosofin under 1900-talet

Till skillnad från fenomenologin, som i stort sett härstammar helt och hållet från Husserl, har den analytiska filosofin sitt ursprung i en krets tänkare med Frege, Moore och Russel som förgrundsgestalter. Hit kan även räknas den tidige Wittgenstein även om han, enligt honom själv, grundligt har missuppfattats av de flesta. Wittgenstein hävdade visserligen i sin *Tractatus logico-philosophicus* att de enda meningsfulla utsagorna är naturvetenskapens och att allt annat är nonsens, men han hävdade också att det viktigaste inte är vad dessa utsagor förmedlar utan det som de inte kan förmedla, det vill säga de meningsetiska frågor som ligger utanför eller bortom det sagdas gräns. Det är i den meningen som han ville att man skulle uppfatta *Tractatus* sista sats: "Vad man inte kan tala om, därom måste man tåga".

En krets som grundligt missuppfattat Wittgenstein, genom att bokstavligen tolka honom utifrån framhävandet, i *Tractatus*, av naturvetenskapens ensamrätt på meningsfulla utsagor, är den så kallade Wienerkretsen med centralgestalter som Schlick, Neurath och Carnap. I naturvetenskapens namn samt i en modern upplysningsanda, var Wienerkretsens uttalade program att bekämpa alla former av nonsens som filosofin och metafysiken egentligen utgjorde i deras ögon. Deras filosofi döptes därför till logisk empirism eller logisk positivism, med hänvisning till den klassiska positivismen som representerades av Comte under 1800-talet. Viktigt i deras kamp var att hitta ett kriterium som kunde användas för att särskilja meningsfulla utsagor om verkligheten från allt det nonsens som just filosofi och metafysisk representerade. Ett sådant kriterium fann Schlick i verifierbarhetskriteriet. Problemet är att, långt ifrån att grunda en säker vetenskaplig filosofi som en gång för alla skulle göra slut på metafysikernas nonsensfilosofi,² blev anhängarna av verifierbarhetskriteriet snart konfronterade med en rad problem varav Poppers falsifikationskriterium utgjorde en av de största.

¹ Vi minns här Husserls påstående i *Den europeiska mänsklighetens kris och filosofin*: "Anden och endast anden existerar i och för sig själv, är självständig och kan i denna självständighet, och endast i denna, behandlas på ett verkligt rationellt, sanningsenligt och i grunden vetenskapligt sätt".

² Det fanns onekligen drag av inkvisition i Wienerkretsens program. Schlick drog sig dessutom inte för att fälla nedsättande kommentarer om olika filosofer, såsom Heidegger till exempel.

I och med att Popper med detta kriterium hävdade att det som utmärker vetenskapliga teorier är att de kan falsifieras (i stället av att verifieras) blev vetenskapen plötsligt inte längre definierad utifrån utsagornas absoluta säkerhet utan utifrån dess nödvändiga inneboende falsifierbarhet. Därmed öppnade Popper för hela senare 1900-talets utveckling av vetenskapsfilosofin, vilken har präglats av en form av identitetskris, då det visar sig såsom Alan F. Chalmers skriver i *Vad är vetenskap egentligen?* att det överhuvudtaget inte finns någon metod som kan bevisa sanningen i vetenskapliga teorier. Efter Popper kom tänkare såsom Kuhn, Lakatos och Feyerabend, alla på olika sätt, att visa att vetenskapliga teorier, liksom stora isberg, under den vetenskapliga ytan gömmer enorma ickevetskapliga ismassor, såsom Edgar Morin säger.

Ironin i 1900-talets utveckling inom vetenskapsfilosofin är att många tänkare har (åter)upptäckt det som utgjorde kärnan i ifrågasättandet av det metafysiska sanningsbegreppet såsom det initierades av Kant och formulerades av Steiner, Husserl, Heidegger med flera, nämligen att kunskapen inte handlar om samstämmighet (*adeaquatio*) mellan intellekt och ting. I och med att vetenskap liksom all annan form av kunskap inte handlar om att reproducera det som redan är givet i sinnesvarseblivningen, innebär det, som vi såg i förra artikeln, att vetenskapen inte finner utan konstruerar de vetenskapliga fakta som den grundar sig på.

Den vetenskapliga praktiken

Alltför ofta träffar man ännu på föreställningen om att vetenskapen baseras på fakta och att det är dessa grundläggande odiskutabla fakta som utgör den vetenskapliga teorins objektivitet. I själva verket visade Ludwig Fleck, en polsk läkare och biolog, redan 1935 i sin bok *Uppkomsten och utvecklingen av ett vetenskapligt faktum*, att det överhuvudtaget inte finns något sådant som vetenskapliga fakta, vilka kunde upptäckas och avtvingas sin inneboende sanning. För honom kan till och med samma mikrob betraktas som två helt olika och ojämförbara entiteter, beroende på om den studeras av en biokemist eller av en epidemiolog. Detta betyder att det finns en grundläggande interaktion mellan teorierna och fakta. Det är teorierna, eller om man så vill målet eller idén med en vetenskaplig forskning som fångar eller "skapar" fakta, inte tvärtom. Självfallet återverkar de studerade fakta på teorierna men i grund och botten upptäcks aldrig "rena" fakta, då dessa i stället svarar mot en teori, en idé, ett mål.

Alla vetenskapliga kunskaper beror alltså på kontexten i vilken de produceras. Fleck poängterade särskilt vikten av "tankekollektivet",³ det vill säga forskarnas gemensamma försök, tvivel, utbyte och debatter, vilka leder till utkristalliseringen av det som sedan allt för lätt uppfattas som odiskutabla vetenskapliga fakta. Dessa fakta är alltså resultat av en konsensus forskarna emellan, en konsensus som dessutom till mycket stor del inte uppnås med vetenskapliga metoder. Vetenskapsmännen är ju människor som alla andra och inte befriade från en rad tillkortakommanden och inflytande, från ekonomiska intressen och politiska eller sociala påtryckningar. Allt detta spelar också roll i det konsensus som uppnås, även om det gärna glöms bort av eller döljs för allmänheten. Inte minst de stora ekonomiska intressena knutna till olika forskningsprojekt vittnar om hur felaktig den kvardröjande bilden av den objektive, opartiske och människotillvände vetenskapsmannen är. Läkemedelsindustrin kan här tjäna som ett paradexempel för hur stort ekonomiskt vinstintresse det finns i dagens medicinska forskning.

³ Det är tack vare Thomas Kuhn, författaren av *De vetenskapliga revolutionernas struktur* 1962 (där begreppet vetenskapligt paradigm presenteras) som Ludwig Flecks bok kunde nå en större publik. Kuhn upptäckte Flecks bok omkring 1950-talet. Kuhn blev så imponerad av Flecks resonemang att han, i förordet till sitt verk, nämner honom som en av de som influerat hans eget tänkande.

Den moderna vetenskapen är alltså lika mycket en kultur, en praktik, som den är ett kunskapssökande. Denna vetenskap är framförallt en konstruktion vilken, precis som alla andra kunskapsformer, inte kan betraktas som befriad från vare sig historiska, ekonomiska, samhällsspecifika, politiska, koloniala, genusspecifika eller andra viktiga tankestrukturer. Framhävandet av det konstruktiva elementet i olika vetenskapliga teorier har emellertid ofta missförstått som det samtida framhävandet av en absolut sanningsrelativism. Så är naturligtvis inte fallet. Att säga att vetenskapliga teorier inte är objektiva utan att de i stället är resultat av en mänsklig konstruktion betyder inte att dessa teorier inte fångar världen i en bestämd mall, vilken just är objektivitetens mall. Objektiviteten såsom den har definierats i förra artikeln (i dess relation till kvantifierbarhet) är någonting som är odiskutabelt eftersom den fångar världens fenomen ur ett kvantitativt perspektiv. Ur detta perspektiv leder alltid ett kontrollerat vetenskapligt experiment till ett objektiva resultat, positivt eller negativt, vilket sedan inordnas i en vetenskaplig teori.

Det är denna "inordning" -själva det teoretiska arbetet- som inte är objektivt, eftersom detta arbete inte bedrivs på samma vetenskapliga villkor som experimentets. Det är här som de tankestrukturerna (historia, ekonomi, politik, personliga mål och motiv, osv.), som vi nämnde ovan, spelar en avgörande roll, eftersom experimentets resultat, de så kallade vetenskapliga fakta, fångas och tolkas utifrån forskarens/forskarnas förhållande till dem. Förutom det ofrånkomliga konsensusarbete som måste bedrivas i ett forskarlag eller i ett större forskarkollektiv är det dessutom så att intuition, fantasi, "idéer från bakhuvudet" (det vill säga "tokiga infall") som Morin kallar dem, spelar en mycket stor roll i vetenskapsmännens arbete.

Vetenskapens ansvar

Summerar man allt detta märker man att vetenskapligt arbete till mycket stor del egentligen inte bedrivs med vetenskapliga metoder, vilket inte är förvånande eftersom dessa metoder från första början har begränsat sig till att fånga världen ur sin kvantifierbarhet. 1800-talet var på sitt sätt vetenskapens stora sekel. Det är då som Comte grundar positivismen och tron på att vetenskapens förmåga att bidra till en bättre, rättvisare och upplyst värld, inte minst genom övervinnandet av föråldrade religiösa föreställningar, var utbredd. Idag, efter ett 1900-tal med bland annat två ohyggliga världskrig, miljöförstöring på grund av rovdriften på vår natur samt framväxten av ett alltmer omänskligt samhälle är det för alla uppenbart att dessa löften inte infriats. Dessutom är det lika uppenbart att den kvantitativa/materialistiska vetenskapen, samt dess tekniska tillämpningar, bär på ett mycket stort ansvar för denna utveckling.

Om frågan om vetenskapens samt teknikens ansvar för avhumaniseringen av vår värld, redan var aktuell innan, så satte bomben i Hiroshima definitivt den på dagordningen. I betraktandet av detta ansvar hör man ibland fortfarande talas om den "dåliga" och den "goda" vetenskapen. Visst tillstår man att det finns, enkelt uttryckt, skuggsidor av vetenskapen men man menar att detta främst beror på att vetenskapen har kommit "i fel händer". I de rätta händerna är vetenskapen definitivt i mänsklighetens tjänst. Hela vårt tidigare resonemang visar att så enkelt är det inte. Det finns onekligen aspekter av vetenskapligt arbete som har lett till förbättrandet av de mänskliga villkoren världen över men allt har sitt pris. Upptäckten av antibiotika till exempel har betytt mycket för människors hälsa. Samtidigt har överanvändning av antibiotika lett till dagens mycket svåra situation med allt fler multiresistenta bakterier, inför vilka läkarvetenskapen återigen står maktlös. Ska man då fortsätta på samma linje och forska fram nya starkare

antibiotika (vilka kommer att "bemötas" av "super-multiresistenta" bakterier) eller är det inte dags att inse att det krävs ett nytt, utvidgat, förhållande till sjukdom och medicin, samt vetenskaplighet överhuvudtaget?

Är det inte dags att inse att det som verkligen behövs på alla livets områden är ett grundligt ifrågasättande av den ensamrätt som det materiellt/kvantitativa vetenskapliga betraktandet av världen har skaffat sig? Ty detta betraktande, som vi tidigare har påpekat, är *inte neutralt*. Genom att uppfatta världen enbart utifrån det kvantifierbara bidrar rådande vetenskapliga förhållningssätt i allra högst grad att *aktivt* forma världen utifrån kvantifierbarhet. Då människan och världen bär på helt andra dimensioner, undgår dessa dimensioner denna vetenskap och så länge som människan inte lyckas förmå att utvidga sitt vetenskapliga förhållningssätt, kommer sakernas tillstånd bara att förvärras.

Detta uppmärksammas mer och mer av ett antal forskare världen över och en av de centrala vetenskapliga frågorna därvidlag är den om livet. Ty oberoende, eller kanske på grund av, de enorma framsteg som har gjorts på senare år när det till exempel gäller kartläggningen av det mänskliga genomet, är livet fortfarande ett mysterium för vetenskapen. Dessutom börjar allt fler forskare att erkänna att detta mysterium aldrig kommer att kunna lösas med nuvarande vetenskapliga verktyg. Så här säger till exempel Evelyn Fox Keller, en amerikansk vetenskapsfilosof: "Jag menar att de levande organismernas komplexitet samt deras utveckling är för komplicerad för att kunna uppfattas med utgångspunkt i våra elementära fysiska/kemiska principer."

Det var bland annat naturvetenskapens oförmåga att fånga livets och världens komplexitet med dess nuvarande kriterier som under slutet av 1900-talet sporrade tänkare såsom Ilya Prigogine, nobelpristagare i Kemi 1977, att försöka finna en väg ut ur det han kallade för determinismens haveri. Tillsammans med Isabelle Stengers har Prigogine tagit upp detta tema i flera böcker. Så här säger han till exempel i *Ordning ur kaos*:

För antikens människor var naturen en källa till visdom. Den medeltida naturen talade om Gud. I moderna tider har naturen varit så tyst att Kant övervägde att betrakta vetenskapen som helt skild från visshet och sanning. Vi har levt i denna splittring under de senaste två århundradena. Det är nu på tiden att det blir slut på den. Vad gäller vetenskap är tiden mogen för detta.

Den nya dogmatismen

Ännu närmare oss är Rupert Sheldrake ytterligare en forskare som i sina böcker ständigt påpekar att livets komplexitet vida överskrider nuvarande naturvetenskapens ramar. Sheldrake är en renommerad, om än inte okontroversiell, engelsk forskare som blev känd för en bredare publik i början av 1980-talet när han publicerade *Mot en ny livsvetenskap* (vilken har kommit i en ny tredje reviderad upplaga 2009) där han lade fram sin teori om formbildande fält. Sedan dess har Sheldrake fortsatt att intressera sig för frågor kring livet, medvetandet och behovet av ett nytt, utvidgat, vetenskapsbegrepp.

I en av hans senaste böcker, *The science delusion: freeing the spirit of enquiry*, återkommer Sheldrake till det som han många gånger tidigare påpekat, nämligen att dagens vetenskaper har förlorat sin vitalitet, nyfikenhet och nytänkande och i stället hindras av en utbredd konservatism på många områden. Han menar att vetenskapen i sin starka antagonism mot religion och alla livets själsliga aspekter har hamnat i en dogmatisk återvändsgränd, vilket har lett till att den materiella och kvantitativa vetenskapen helt enkelt har blivit världens nya religion, en religion lika inskränkt och intolerant som den moderna vetenskapen själv ursprungligen kämpade emot.

En god illustration på detta utgörs till exempel av John Maddox behandling av Sheldrakes arbete. Maddox, död 2009, var utgivare av den stora vetenskapliga tidskriften *Nature* när Sheldrake publicerade sin första banbrytande bok i början av 1980-talet. Maddox recension av Sheldrakes bok hette "A book for burning?" och han hävdade där att denna bok, på grund av sin ovetenskaplighet, utgjorde den bästa kandidaten för bokbålen. Maddox attack följdes upp av många andra, vilket så småningom ledde till att Sheldrakes (officiella) vetenskapliga karriär tog slut. Långt ifrån att ta avstånd från detta uttalande, återkom Maddox till Sheldrakes bok i en BBC-intervju 1994, där han var ännu tydligare i sitt ställningstagande. Så här sade Maddox:

"Om att bränna böcker vore tillåtet, vore denna bok (Sheldrakes) en klar kandidat ... Jag tycker att det är farligt att tillåta människor i våra liberala samhällen att trycka sådant nonsens ... Ni ser, Sheldrakes teori är ingen vetenskaplig teori. Han sätter magin framför vetenskap och det måste man fördöma, på samma sätt som påven fördömde Galilei, samt av samma orsak: det är kätteri."

Tydligare kan man inte bli och tydligare kan inte vetenskapens övertagande av den forna religiösa dogmatismen och fanatismen uttryckas. Bortsett från den enastående intoleransen som ett sådant uttalande vittnar om, är det dessutom ovanligt i sin enfaldighet. Ty som alla vet var det faktiskt Galilei som hade rätt och även om han blev tvungen av ta avstånd från sin forskning just på grund av kätterianklagelserna riktade mot honom, minns man idag Galilei som en av de största förkämparna för den nya vetenskapen. Således kan Sheldrake vara trygg, med en sådan kätteriangelagelse går han en lysande vetenskaplig framtid tillmötes!

Maddox är dessutom inte ensam att uttrycka sig i sådana ordalag. Tänkare som till exempel Richard Dawkins eller Sam Harris för ett regelrätt korståg mot Sheldrake och andra forskare som vågar ifrågasätta den nya vetenskapens dogmer. Likaså är den så kallade skeptikerrörelsens uttalade mål att avslöja och bekämpa varje form av det som den identifierar som pseudovetenskap. Allt detta handlar om inget annat än inkquisition i modern tappning. Självfallet är en grundläggande skeptisk attityd en integrerad del av modernt vetenskapligt tänkande, men såsom Sheldrake påpekar, kan även skepticism förvanskas och i stället för att främja vetenskaplig utveckling, användas som ett vapen för att tysta ner forskare. Förutom den uppenbara risken att vetenskaplig forskning då fastnar i en trång dogmatisk fåra så kan även denna dogmatiska skepticism användas av rent ekonomiska krafter. Något som för övrigt systematiskt görs idag av stora företag världen över. Strategin är egentligen lika enkel som beprövad, vågar någon forskare eller grupp av människor ifrågasätta till exempel ett läkemedel, ett kemiskt preparat eller klimatförändringarna, så gäller det bara att hitta (eller betala) några forskare som är villiga att ifrågasätta argumentens vetenskaplighet (vilket inte är svårt eftersom alla argument alltid kan angripas från någon punkt) och därmed hävda att det inte finns några säkra vetenskapliga bevis för påståendena.

Samma teknik används för att tysta ner, eller åtminstone hindra, en rad verksamheter såsom homeopatisk medicin, forskning kring medvetandefenomen såsom telepati eller prekognition, relation mellan medvetande och materia, forskning kring minne och meditation samt all forskning som överhuvudtaget vågar ifrågasätta det rådande materialistiska dogmatiska vetenskapliga förhållningssättet. Tänker man efter och ger sig tid att smaka på Maddoxs ord ovan, märker man hur farligt, diktatoriskt och framförallt ovetenskapligt Maddox och hans gelikars attityd egentligen är. Den mänskliga vetenskapliga kunskapsträvan bottenar faktiskt i ett helt annat förhållande till

verkligheten, samt har en helt annan dynamik- den handlar bland annat om upptäckarglädje, mod och viljan att ständigt våga ifrågasätta rådande sanningar.

Avslutande ord

Som Prigogine, Sheldrake, Morin (som för övrigt är tämligen olika) och många fler tänkare har kommit fram till, kan inte vetenskapen längre betraktas som Vetenskapen. Det finns inte längre en vetenskap utan en mängd olika vetenskaper, vilka alla dessutom alltmer är tekniker, vars teoribildningar inte ens lever upp till deras egna vetenskapliga kriterier. Ett gemensamt drag som alla dessa olika vetenskapliga tekniker bär på är att de så gott som alla fortfarande bygger på den illusoriska föreställningen att det enda giltiga sättet att kunskapa om världen är att fånga den ur ett materiellt/kvantitativt perspektiv, vilket har lett till att människan idag inte längre tillåts att bo i sin egen värld.

Det är därför dags för ett nytt vetenskapligt paradig för att prata med Kuhn, ett vetenskapligt betraktelsesätt som baseras på komplexiteten i stället för att reducera världen och människan enbart till fysiska/kemiska processer. De aktuella frågorna kring livet och hur man ska kunskapa om autoorganisationen som är ett av dess främsta karaktäristika är dessutom knutna till de lika aktuella frågorna kring utvecklingen av robotiken och artificiell intelligens. Frågor om livet, om livets och kosmos ursprung och mening, om människan, om människans medvetande kontra maskinernas logiska funktion, allt detta är brinnande aktuellt idag och kräver en helt annan form av kunskap än den som de nuvarande vetenskaperna tillhandahåller. Det är dessutom ingen överdrift att påstå att en sådan ny kunskap och vetenskap är förutsättningen för människans fortsatta överlevnad.

Det mänskliga kunskapsäventyret som tog sin början i den antika Grekland är alltså långt ifrån över. Det som bland annat Steiner pekade på i början av 1900-talet är att detta äventyr förutsätter en förståelse för själva kunskapssökandets uppbyggnad och dynamik. Människan i sitt kunskapssökande finner inte världen, hon bygger denna värld åt sig själv. Ska människan fortsätta bo i sin värld måste hon fördjupa kunskapen om sig själv och sin värld bortom materiens gränser, ty det är där som hon också, och kanske framförallt, hör hemma.

*Gérard Lartaud
Järna, sommaren 2015*